

دگرگونی ارتباطات

دکتر فریبرز رئیس دانا، محمد ایزدجو
نیکلاس باران، مترجم: مسعود خرسند
راپوترا راندا، مترجم: مهندس مرتضی دهنایی
کین هیرش کاپ، مترجم: پرویز صداقت
آن اوکرسون، مترجم: مهندس آرام قریب
عذرا دژم تباہ، مصاحبه با دکتر محسنیان راد
تومونوبو ایمامیچی، مترجم: دکتر محمود عبادیان

نشر سپید

فهرست

صفحه	نویسنده یا مترجم	عنوان
۳	محمد ایزدجو	گشایشی چندسویه
اقتصادی		
۱۹	محمد ایزدجو	داده‌های خام
۳۱	فریبرز رئیس‌دانا	کامپیوترها و نظام سرمایه‌داری: حسن استفاده تا سف‌انگیز!
۶۸	نیکلاس باران مسعود خرسند	کامپیوترها و نظام سرمایه‌داری سواستفاده‌ای تا سف‌انگیز از تکنولوژی
۷۸	محمد ایزدجو	مثلاً معیوب: آشفته بازار و...
اجتماعی		
۸۸	راپوترا راندا مرتضی دهنایی	بررسی یک پارادکس
۱۰۵	کین هیرش کاپ پرویز صداقت	دمکراسی و تکنولوژی‌های جدید
فنی و کاربردی		
۱۲۱	آن اوکرسون آرام قریب	آثار کامپیوتری متعلق به کیست؟
دیدگاه‌ها		
۱۳۹	عذرا دژم‌تباه	ما و سپهر رقومی: مصاحبه با دکتر محسنیان راد
۱۶۴	تومونوبو ایمامیچی محمود عبادیان	نقش زیباشناسی در کنونه

گشایشی چندسویه

از: محمد ایزدجو

هر نسل از میراث نسل پیشین بهره‌مند می‌شود و پژوهش در ایران میراث اندک، از هم گسسته و منفردی دارد. سال‌های آخر قرن بیستم شاهد تنوع بی‌شمار حوادث است. حوادثی از دگرگونی‌های عظیم سیاسی گرفته تا تغییرات به‌ظاهر کوچکی که همگی به‌نحوی از انقلاب ارتباطی دهه‌های اخیر متأثرند. سیل این وقایع به ایران نیز رسیده و با همه نکات مثبت و منفی آن، متأسفانه تاکنون بحث مستقلی تحت عنوان *دگرگونی ارتباطات شکل نگرفته است*.

تکنولوژی ارتباطات با اتکا به رادیو، تلویزیون، کامپیوتر، کتاب و روزنامه بر همه جا نفوذ دارد. ادغام وظایف چند رسانه در یک کامپیوتر شخصی، به تدریج سایر ابزارهای ارتباطی را در خود مستحیل می‌کند. تماشای فیلم سینمایی و برنامه‌های تلویزیونی با امکان حک و اصلاح برنامه‌ها به دلخواه، از روی صفحه نمایشگر کامپیوتر جاذبه زیادی دارد، به خصوص اگر در همان موقع صفحات روزنامه و مجلات مورد علاقه‌تان زودتر از قبل روی سیستم‌های اطلاع‌رسانی الکترونیک از طریق همان کامپیوتر در دسترس‌تان باشد. به وسیله خطوط تلفن و همین کامپیوتر شخصی می‌توانید با دوستان‌تان از طریق E-mail (پست الکترونیک) نامه‌نگاری کنید و سریع‌تر و کم‌هزینه‌تر از قبل پاسخ آن‌را دریافت کنید. شبکه‌های این کامپیوترها در

یک موقعیت محلی نزدیک (LAN) یا مسافت دور (WAN) هر روز وسیع تر از قبل می‌شوند.

این نمودها در میان کاربران باتجربه و متخصصین حرفه‌ای کامپیوترها، امور رایج و پیش پا افتاده‌ای شده است که تا چند سال پیش از این، یک رؤیا تلقی می‌شد. پوشش ماهواره‌ها و تغییرات سریعی که در تکنولوژی ساخت و تبادل اطلاعات آنها با ایستگاه‌های زمینی بوجود آمده، تا یکی دو سال آتی جهش عظیمی را برای همه مردم کره زمین ملموس می‌سازد. اکنون می‌توان از ماهواره‌های جدید براحتی ایستگاه‌های محلی امواج تلویزیونی دریافت کرد. ارزیابی عواقب مثبت و منفی آن بر جوامع مختلف و ترسیم دورنمای جهان پس از تسخیر منازل توسط این ماهواره‌ها، همگی کوهی از کارهای انجام نشده پژوهشی را پیش رو می‌گذارد. اشاره به موارد فوق نایستی ذهن خواننده را به این قسمت از تحولات محدود کند. تأثیرات کامپیوترهای شخصی خانواده‌ها را دچار تغییرات فرهنگی و روحی خاصی کرده است. بازی‌های کامپیوتری در نظر برخی والدین همان «قوطی بگیر و بنشان» قدیمی کودکان هستند.

برخی دیگر از والدین معتقدند این بازی‌ها نوعی اعتیاد است که موجب جدایی کودکان از زندگی طبیعی و سالم می‌شود. برآستی روحیه و اعصاب افرادی که ساعت‌ها پشت کامپیوترهای شخصی مشغول کارند چگونه است؟

خانواده‌ها فقط جنبه‌های منفی کامپیوترها را تجربه نمی‌کنند، امکانات آموزشی و کمک آموزشی بر روی کامپیوترهای شخصی، روش‌های جدید آموختن را برای انبوه وسیعی از کودکان و نوجوانان پدید آورده است. برنامه‌های آموزشی محاوره‌ای (Interactive) امکان پرسش و پاسخ، تصحیح اشتباهات و مرور مجدد درس‌ها را برای آموزش گیرنده فراهم ساخته است. در همین عرصه نیز برخی مخالف به کارگیری کامپیوتر برای آموزش هستند. به نظر این گروه، چنین روش‌هایی

موجب جدایی و گوشه گیری کودکان و نوجوانان از اجتماع می شود و آنان را منفرد و غیراجتماعی تربیت می کند. علاوه بر این پیاده سازی بیش از حد موضوعات آموزشی بر روی کامپیوتر، آنان را از دامن طبیعت نیز دور کرده و روبروی صفحه نمایشگر کامپیوتر میخکوب می کند. از این دیدگاه فرزندان تربیت شده این نظام آموزشی جدید، منفرد، غیراجتماعی، کم تجربه، با جسمی پرورش نیافته و روحی افسرده خواهند بود.

هنر نیز با اتکا به تکنیک های کامپیوتری دست خوش تحولات دیگری شده و خواهد شد. قلم و دوات از چند قرن پیش نماد خوش نویسی بود، لیکن در ایران با ارائه چند نرم افزار به بازار کامپیوتر، خوش نویسی وارد فضای کاری متفاوتی شد. طراحان و گرافیست ها نیز در به کارگیری امکانات گرافیک کامپیوتری راه های جدیدی را نسبت به گذشته تجربه می کنند.

انیمیشن و فیلم سازی در استودیوهای کامپیوتری به مرزهای دیگری دست یافته که تصور آن تا پیش از این غیرممکن می نمود.

به کارگیری این ابزارها در عرصه هنر، بیش از پیش این موضوع را مطرح می سازد که این ابزارها توسط چه کسانی و برای چه محتوایی به کار گرفته می شود. کامپیوترها مجرای ارتباطی مناسب تری در اختیار هنرمند قرار داده اند لیکن تعیین محتوا و عوامل زیبایی شناختی آن نقش عامل انسانی را برجسته تر می سازد.

دگرگونی های اخیر، در نوع نگرش به جهان نیز تغییراتی را دامن زده است. این تغییرات لزوماً به معنای آینده بهتر نیست، به ویژه آنگاه که این اهرم ها در اختیار افرادی چون «ماروین مینسکی» می افتند. واقعیت مجازی که توسط ابزارآلات پیشرفته و برنامه های قوی، محیط های مختلف را در کامپیوتر شبیه سازی می کند، به وسیله ای برای درهم ریختن روح و روان انسان ها تبدیل شده است. درهم ریختن مرز واقعیت و رؤیا و تشویق این گونه «بازی ها» به منظور دور ساختن مردم از جهان

واقعی، چهره خوفناکی از آینده بشریت ترسیم می‌کند. یکی از اندیشه پردازان این مقوله دکتر ماروین مینسکی، در گفتگویی پیرامون جهان واقعی می‌گوید:

«وحشتناک است. همه چیز آلوده می‌شود. در جهانی که براساس واقعیت مجازی است اشیاء همیشه تمیز هستند و وقتی بازی تمام می‌شود اسباب بازی‌ها سر جایشان برمی‌گردند. آنها معنی دارند. اما اینجا، وقتی ماشینم را تعمیر می‌کنم، دوروبر پر از ابزار آلات می‌شود، همه چیز کثیف شده و واقعاً وقتان به‌هدر می‌رود. ... آینده در اختیار واقعیت مجازی است، چون جهان واقعی احمقانه است.»^۱

سوی دیگر این شمشیر دو دم استفاده بجا از واقعیت مجازی به منظور اهداف آموزشی نظیر خلبانی و یاراندگی ماشین است. تغییر «جهان احمقانه آقای مینسکی» می‌تواند راهی برای استفاده مناسب از واقعیت مجازی به منظور اهداف آموزشی و سازنده باشد.

گرچه تلاش‌هایی برای ارتقاء نگرش‌های موجود به یک «دیدگاه فلسفی کامپیوتری» صورت می‌گیرد، این نوع نگرش‌ها مقوله مستقلی نبوده‌اند و زمان دسترسی به این نوع نگرش را با تکمیل شاعران کامپیوتری و موسیقیدانان کامپیوتری با اندکی تعویق بایستی انتظار داشت.

قرار نیست دامنه دگرگونی‌ها در همه جا به موضوعات ذهنی، هنری و فلسفی ختم شود، نظامی‌گری نیز بایستی به گونه‌ای دیگر سامان یابد. اگر نبرد چالدران، کاربرد باروت و توپ را به شاه اسماعیل آموخت، جنگ‌های الکترونیک نیز تغییرات جدی در استراتژی جنگی را به فرماندهان نظامی گوشزد می‌کند. این عرصه با این نگرانی همراه است که با فروپاشی اتحاد شوروی تقریباً وجه فایق ماهواره‌های نظامی و سیستم موقعیت‌یابی جهانی (GPS) تحت مدیریت و فرماندهی امریکا قرار دارد. ماهواره‌های نظامی آمریکا که زمین را در محاصره خود گرفته‌اند.^۲

اگر بیشتر به عمق شیرازه اقتصادی-اجتماعی دگرگونی چند دهه اخیر پردازیم،

روابط تولیدی، اولین و بیشترین موضوعی است که پژوهشگران به درستی به آن پرداخته‌اند. دگرگونی‌های اخیر رابطه انسان‌ها را با وسایل کار جدید تغییر داده و نحوه توزیع درآمدها را در جوامع دچار تحول ساخته است. بااین وجود به نظر می‌رسد نحوه تملک صاحبان صنایع دچار تغییرات اندکی شده باشد.

دسترسی به آمار و ارقام در این حوزه بسیار مشکل است و گاه ناممکن جلوه می‌کند. یکی از راه‌های کاهش این کاستی، استفاده از روش‌های نمونه‌برداری آماری است که بتوان به کمک آن گوشه‌هایی از چهره انفورماتیک امروز را ترسیم کرد.

به همان نسبت که روابط تولیدی به درستی زیر ذره‌بین پژوهشگران قرار داشته، کم‌توجهی نیز، عاید موشکافی پویش‌های فنی و تولیدی حافظ این روابط شده است.

ویژگی‌های فنی تولید و نیاز به کار بست روش‌های جدید در این عرصه، برخاسته از ماهیت خود ویژه صنایع الکترونیک و کامپیوتر است. مفاهیمی همچون اتوماسیون، تولید انبوه، مقیاس‌های اقتصادی بودن تولید، حرکت پرشتاب ابداع‌های جدید در این صنعت، و نظایر آن بایستی پیش از این به نقد و بررسی پژوهشگران درمی‌آمد. ابزارهای کار به هیچ وجه مختصات آغاز عصر صنعت را ندارد. بررسی کارخانه‌های کوچک با قدرت تولید انبوه، و نیروی کار رباتیک در ایران شاید پیش‌رس باشد، ولی در ژاپن نیز اوضاع چنین است؟

در اوج این دگرگونی‌ها، نیروی انسانی موجود چه سرنوشتی در محیط کار خواهد داشت؟

مهارت‌های بسیاری ضرورت وجودی خود را از دست می‌دهند و کاستی‌های تجربی و آموزشی برای به کارگیری ابزارهای جدید کار از هم‌اکنون قابل لمس است. نیروی کار جدید روحیات، فرهنگ و رفاه اجتماعی متفاوتی نسبت به نسل پیشین

خود دارد و دگرگونی نسل‌ها را با عمق و دامنه گسترده تری ایجاد می‌کند. روش‌های به کارگیری نیروی کار سال‌هاست که تغییر کرده است. استفاده از اشکال جدید کار خانگی که به کمک یک مودم و یک کامپیوتر شخصی امکان پذیر می‌شود، روزه‌روز شیوع بیشتری می‌یابد. برخی آمارها در آمریکا حکایت از بیست درصد نیروی کار خانه‌نشین دارد. روشی بی‌دردسر، کم هزینه برای کارفرما و انفعالی برای نیروی کار. هرچه زیرساخت‌های مخابراتی تقویت می‌شود، محل تمرکز و سکونت نیروی کار اهمیت خود را ازدست می‌دهد.

مجله نیوزویک در دهم جولای ۱۹۸۹ گزارشی درباره استفاده از نیروی کار ارزان داشت. گوشه‌هایی از این گزارش چنین است:

□ شرکت بیمه نیویورک، اسناد دریافت و پرداخت خود را از طریق هواپیما به ایرلند می‌فرستد و نتایج از طریق ماهواره به مرکز کامپیوتر این شرکت در نیویورک ارسال می‌شود. یکی از دلایل این امر وجود تسهیلات مخابراتی ارزان قیمت و با کیفیت خوب است که در مدت کوتاهی امکان ارسال حجم زیادی از اطلاعات را فراهم می‌کند. ولی دلیل اصلی هزینه کمتر پردازش اطلاعات در مقایسه با آمریکا است.

حقوق اپراتورهای ایرلند بین ۹ تا ۱۰ هزار دلار و حقوق کارکنان آمریکایی دو برابر این مبلغ است. این روش «گردش اطلاعاتی برون مرزی» Cross (border Data Flows) نامیده می‌شود و چیزی نیست جز ارسال کار به سوی نیروی کار به جای آوردن انسان‌ها به محل و مکان کار.

□ یک شرکت هواپیمایی، اطلاعات خود را به جزایر باربادوس در دریای کارائیب فرستاده و پس از پردازش، نتایج کار به مرکز این شرکت در آمریکا مخابره می‌شود. تقلیل هزینه در این مورد بین ۵۰ تا ۶۰ درصد ذکر شده است.

□ در کشور فیلیپین سالانه نزدیک به چهار هزار نفر در رشته کامپیوتر از

دانشگاه‌های این کشور فارغ‌التحصیل می‌شوند. اغلب این جوانان را می‌توان با مخارج سالانه ۲۰ هزار دلار (شامل حقوق، مزایا، هزینه محل کار و ریزکامپیوتر) استخدام کرد. درحالی‌که هزینه‌های مشابه برای یک آمریکایی حدود ۱۰۰ هزار دلار است.

البته نیوزویک از مزایای این روش، یعنی؛ ایجاد اشتغال و تقلیل بیکاری، جلوگیری غیرمستقیم از فرار مغزها، و ایجاد امکان استفاده از تکنولوژی برای اقتصاد کشورهای جهان سوم سخن می‌گوید. از دیدگاه نیوزویک دوطرف در این رقابت برنده‌اند، کارفرمای غربی با پرداخت یک پنجم دستمزدها و متخصص بیکار جهان سوم با دریافت حقوق بالنسبه مناسب‌تر از سایر همکارانش در همان کشورها.

نیوزویک در گوشه دیگری از این گزارش می‌نویسد: به نظر پاره‌ای از دست‌اندرکاران، نیروی کار کشورهای پیشرفته در این میان بازنده هستند و مقداری از بازار کار خود را ازدست می‌دهند. برخی دیگر معتقدند فقط آن قسمت از کارها که خسته‌کننده، تکراری، سخت و غیرخلاق است، به‌طور معمول به نیروی کار کشورهای جهان سوم سپرده می‌شود و لذا فرصت بیشتر و بهتری در اختیار نیروی کار آرموده غرب برای طراحی و ساخت سیستم‌های جدید قرار می‌گیرد.

با دگرگونی ارتباطات، روش‌های سنتی بهره‌کشی از نیروی کار ارزان نیز راه‌های مناسب‌تری یافته است.

اکنون که به جنبه‌های اقتصادی - اجتماعی اشاره می‌کنیم، جادارد که از بررسی دیگر نیز به موضوع نگاه شود: توسعه و صنعت مستقل.

بحث در استقلال اقتصادی و خودکفائی صنعتی، در ایران مشتاقان بسیار داشته و دارد. امروزه این مشتاقان رودرروی این پدیده صنعتی قرار گرفته‌اند که صنایع پایه‌ای تنها در ذوب فلزات، ریخته‌گری، و ماشین‌سازی‌ها خلاصه نمی‌شود. ترکیب این بخش از صنعت و صنایع شیمیایی، الکترونیک و زیرشاخه‌های ضروری آنها باعث

شده است که امروزه ساخت وسایل و ابزار تولید و بدنبال آن محصولات کارخانجات تولیدات مصرفی بدون حضور توأم این سه بخش پایه‌ای، ناممکن باشد.

باتوجه به نیاز وسیع به سرمایه‌گذاری در این سه بخش پایه‌ای و محدودیت بازارهای داخلی، به‌نظر می‌رسد راه‌حلی که گردش کالا، خدمات و سرمایه را در داخل یک کشور پیش‌بینی می‌کنند، با مشکلات بسیار جدی بر سر راه توسعه شتابان روبرو باشند. از سوی دیگر قرار گرفتن در مدار تولید و بازتولید اقتصاد جهانی و عدم توازن قوای اقتصادی و فنی یک کشور جهان‌سومی با رقبای غربی، راه را به سوی شکل‌گیری یک اقتصاد تابع از قدرت‌های اصلی اقتصادی بازمی‌کند.

تلاطم و سرگشتگی در نحوه نگرش به توسعه اقتصادی آثار مخربی بر شرکت‌های انفورماتیکی و الکترونیکی ایران داشته است. این شرکت‌ها در سال‌های اولیه پس از جنگ سودآوری بالایی داشتند که ناشی از واردات و فروش کامپیوترها و ملحقات آنها بود. در پی این سال‌های رونق کاذب، عدم سوددهی، رقابت شدید و ورشکستگی پدیده رایج چند سال اخیر بوده است.

برنامه‌ریزان این شرکت‌ها هیچ طرح و ایده بلندمدتی درباره میزان واقعی احتیاج بازار ایران به سخت‌افزار و نرم‌افزارهای جدید، میزان سرمایه‌گذاری آموزشی موردنیاز و ایجاد الگوی قابل قبول انتقال تکنولوژی نداشته‌اند. نه فقط این شرکت‌ها، بلکه هیچ مرکزی تاکنون به این بررسی مستند نپرداخته که خرید تجهیزات جدید باتوجه به تغییر سهم سرمایه‌گذاری‌های ثابت و متغیر، در افزایش بهره‌وری این مؤسسه‌ها و نهادها تأثیر مثبتی داشته است یا خیر؟

دگرگونی ارتباطات، نقش اطلاعات و سیستم اطلاعات مدیریت (Management Information System - MIS) را به گونه‌ای گسترده‌تر مطرح ساخته است. نیاز به طیف وسیعی از اطلاعات برای تصمیم‌گیری مناسب، تغییر سریع

این اطلاعات، ضرورت به روزرسانی آنها، و احتیاج به تمرکز اطلاعات موجب شده است که در وهله اول دارندگان اطلاعات از آن به عنوان یک کالا استفاده کنند و دوم، در پی تجهیز این اطلاعات با دستاوردهای کامپیوتری باشند. استفاده از بانک‌های اطلاعاتی کامپیوتری، پردازش حجم فزاینده‌ای از اطلاعات را میسر می‌کند و پردازش حجم عظیم‌تر به معنای عرضه کالای انبوه‌تر به مصرف‌کنندگان آن است. بدون استفاده از بانک اطلاعاتی و پردازش مناسب و سریع آنها توسط کامپیوترها مدیریت قادر به هدایت و تصمیم‌گیری به نحو احسن نیست. نتیجه چنین امری کاهش بهره‌وری و سپس عقب‌افتادن از سیل شتابناک رقابت ملی و بین‌المللی در زمینه‌های مورد فعالیت است. مدیریت در تمامی عرصه‌های برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، فرماندهی، هماهنگی و کنترل، نیاز به دگرگونی در روش‌های سنتی کار دارد. اما برآستی مدیران نسل کنونی به چه میزان آماده دگرگون ساختن روش‌های پیش‌آموخته خود؛ و در ابعاد وسیع‌تر دگرگون ساختن ساختار مؤسسه و یا نهاد خویشند؟

ادامه تغییر در روش‌های مدیریت به اتوماسیون امور اداری، امور مالی و حسابداری، انبارداری و کلیه کارهایی که بوروکراسی سنتی باکندی و عقب‌افتادگی مداوم به آنها می‌پرداخت، تعمیم می‌یابد. انتظار درست و منطقی از کامپیوتری کردن بوروکراسی سنتی، کاهش پرسنل و افزایش سرعت انجام کار در این بخش زمین‌گیر است.

جدال دیگری در عرصه دیگر در جریان است. توان‌های جدید اطلاع‌رسانی و گردش اطلاعات، بیم و امیدهای جدید را نیز به همراه داشته است. شیفتگان این تحول با خوش‌بینی از دستاوردهای انقلاب ارتباطات سخن می‌گویند:

«موانعی چون کوه‌ها، بیابان‌ها، یا فاصله‌ها را با اختراع قطار، اتومبیل و هواپیما از میان برداشته‌اند. موانع موجود در نشر عقاید و باورها نیز با توسعه رادیو، تلویزیون،

و ماهواره‌های مخابراتی از میان برداشته شده‌اند، و اخبار سراسر جهان را چنان به خانه شما می‌آورند که گویا رویدادها در همان جا در حال وقوع می‌باشند (از تصرف سفارت آمریکا در سال ۱۹۷۹ در ایران گرفته تا انفجار شاتل فضایی چالنجر در ۱۹۸۶).^۳

اما گردش اطلاعات با استفاده از تکنولوژی‌های جدید، بدون مانع و مشکل نیست. «در جنگ میان آنهایی که کامپیوتر را برای کنترل می‌خواهند با آنهایی که آن را وسیله‌ای رهایی‌بخش و ضدتمرکز به حساب می‌آورند، فشار واقعی روی صاحبان قدرت است. آنها از یک طرف می‌بینند که بدون این دستگاه دیگر تقریباً نمی‌توان زندگی کرد و از طرف دیگر می‌بینند که همین وسیله، موقعیت آنها را به مخاطره می‌اندازد...»

... در هر کاری که تصور کنید می‌توان اینترنت [بزرگ‌ترین شبکه ارتباط کامپیوتری] را به خدمت گرفت: از تجارت و تبلیغات و فیلم و ویدئو گرفته تا تحصیل و درمان و تحقیق، از روزنامه‌نگاری و سیاست گرفته تا حتی جنگ‌های چریکی. ... وقتی گروهی از چریک‌های زاپاتیست در گوشه‌ای از جنگل‌های این کشور در دام نیروهای ارتش مکزیک افتادند، خوب می‌دانستند که با آتش سلاح و جنگ و گریز نمی‌توانند از مهلکه جان سالم بدر ببرند. به همین خاطر در فرصتی که باقی مانده بود کامپیوترهای کیفی و دستگاه‌های فاکس خود را به کار انداختند و پیامی برای تمام خبرنگارهای دنیا مخابره کردند و از بمباران روستاها و قتل عام زنان و کودکان به دست نیروهای ارتش سخن گفتند. دولت مکزیک به دست و پا افتاد، عملیات نظامی را در آن منطقه قطع کرد و خبرنگاران داخلی و خارجی را فراخواند تا از منطقه بازدید کنند. گرچه خبرنگاران اثری مؤید ادعای چریک‌ها نیافتند. اما چریک‌ها توانستند از فرصت استفاده کنند و از دام بگریزند. به قول سخنگوی زاپاتیست‌ها، فرمانده مارکوس، کسب قدرت سیاسی دیگر با آتش سلاح به دست

نمی‌آید. دولت‌ها از چریک نمی‌ترسند آنها از متخصص ارتباطات وحشت دارند»^۴.

دو دیدگاه فوق خوش‌بینانه نگاه می‌کنند: یکی به حال و دیگری به آینده. توجه به نقاط منفی این تصویر که چه کسانی گلوگاه‌های ارتباطی را در اختیار دارند، سوی دیگر این سکه است.

در ژانویه ۱۹۹۶، یکی از سنجیده‌ترین ردیه‌ها را، ادواردو گالائانو نویسنده اروگوئه‌ای در لوموند دیپلماتیک نوشت:

«رسانه‌های همگانی در عصر الکترونیک بیش‌تر در خدمت اطلاع‌رسانی جامعه بشری‌اند و ستایش‌گر ارزش‌های جامعه نولیبرال. رسانه‌ها با تصویر و کلامشان انبوهی از دروغ به ما تحویل می‌دهند، اما این حق انتخاب را هم برای ما قائلند که از بین چیزهای هم‌شکل و یکسان یکی را انتخاب کنیم.

... استبداد تصویر و کلام یک‌جانبه، با قدرتی به مراتب مخرب‌تر از سیستم تک‌حزبی، شیوه معینی از زندگی را وضع می‌کند و عنوان شهروند نمونه را به کسی اعطا می‌کند که مصرف‌کننده بی‌رام و بی‌آزار باشد، بیننده منفعل و کلیشه‌ای، طبق قواعد تلویزیون تجاری آمریکا، باید هم سطح الگوهای ماهواره‌ای باشد.

... اقتصاد جهانی در هیچ دوره‌ای از تاریخ چنین غیردموکراتیک نبوده است. به استناد اعداد و ارقام سازمان ملل و بانک جهانی، نابرابری در سی ساله اخیر بیشتر شده است. در سال ۱۹۶۰، بیست درصد از مرفه‌ترین اقشار جامعه بشری سی برابر ثروتمندتر از بیست درصد از فقیرترین افراد بشر بوده‌اند، حال آنکه در سال ۱۹۹۰ ثروتمندان شصت برابر از فقرا ثروت‌مندتر شده‌اند.

... کارگزاران اطلاع‌رسانی، در عصر انفورماتیک، علوم ارتباطات را قدرت یک‌جانبه نام نهاده‌اند. جهانی بودن آزادی بیان امری مسلم، اما آن را چنان تغییر داده‌اند تا دنیای پیرامون از احکام مرکز تبعیت کند، بی‌آنکه حق نفی ارزش‌های

تحمیلی از مرکز را داشته باشد. تعداد خواستاران صنعت فرهنگی حد و مرز ندارد. صنعت فرهنگی، بازاری است بزرگ با ابعاد جهانی و کنترل اجتماعی آن، تنها در ابعاد جهانی میسر است.

این آینه کژنما به کودکان امریکای لاتین می آموزد تا خود را از چشم همان کسانی ببینند که تمام کودکان امریکای لاتین را تحقیر می کنند. آینه کژنما این کودکان را در شرایطی قرار می دهد تا به واقعیتی ننگین تن دهند. تهاجم خوارکننده اطلاع رسانی ما را مجبور می کند تا اهمیت مبارزه فرهنگی را به درستی دریابیم و بیش از پیش ایستادگی نشان دهیم، آن هم در زمانه ای که رسانه های همگانی در صدند تا ما را متقاعد کنند که امیدمان را هم چون اسبی از پای مانده از دست بدهیم».^۵

* * *

این تصویرهای چندگونه، این اقیانوس موج نظریات مختلف درباره انقلاب ارتباطات نیاز به واریسی و اندیشه مستمر در این حوزه را گوش زد می کند. دگرگونی ارتباطات تلاش خود را معطوف به چنین کاری ساخته است. این مجموعه سعی در گشایش موضوع در حد مقدمات و اقامه دلایل روش مند خواهد داشت. کثرت جزئیات، وجوه مختلف موضوع و کاستی های آماری، ما را بر آن می دارد که تلاش پیش از موقعی برای نتیجه گیری عاجل از این مجموعه نداشته باشیم. طرح مسأله در هر حوزه و چندقدمی به پیش رفتن، با واقعیت موضوع سازگاری بهتری دارد. همیاری پژوهشگران، صاحب نظران و علاقمندان به دگرگونی ارتباطات، میزان باروری و دسترسی به تصویر جامع و کلیت به هم پیوسته از موضوع را معین می سازد. به هر حال، دگرگونی ارتباطات نیز آزمون دیگری است برای سنجش توان پژوهشی در ایران.

پی‌نوشت‌ها:

- ۱- گزارش کامپیوتر - سال چهاردهم - شماره ۱۱۴.
- ۲- تسلط ماهواره‌ای ایالات متحده آمریکا نیازمند بررسی گسترده‌تری است، لیکن اجمالاً می‌توان گفت GPS یا Global Positioning System، تکنولوژی پیشرفته موقعیت‌یابی جهانی می‌باشد که به‌منظور اهداف نظامی طراحی شده است. آمریکا از سال ۱۹۸۳ با پرتاب اولین ماهواره GPS، استفاده از این تکنولوژی ماهواره‌ای جهت تعیین موقعیت ایستگاه‌های گیرنده زمینی بر مبنای سیگنال‌های ارسالی توسط این ماهواره‌ها را آغاز کرده است. GPS برای کاربردهای غیرنظامی نظیر نقشه‌برداری، کنترل کارهای حمل و نقل و ترافیکی، ناوبری، تعیین موقعیت سکوها‌های دریایی و ... کارآیی بسیار مناسبی دارد و چنین خدماتی را به کاربران غیرنظامی ارائه می‌دهد.
تاکنون سه نسل از ماهواره‌های GPS طراحی شده‌اند.
ساخت ماهواره بلوک ۱ از سال ۱۹۷۸ شروع و از ۱۹۸۳ تا ۱۹۸۵ به فضا پرتاب شده‌اند. ساخت بیست و هشت ماهواره بلوک ۲ در حال خاتمه است. پرتاب ۲۱ ماهواره از این خانواده به معنای آغاز فعالیت اصلی GPS می‌باشد. در حال حاضر ماهواره‌های بلوک ۳ در مراحل طراحی قرار دارند.
- برای اطلاعات بیشتر رجوع شود به: نشریه سپهر، دوره دوم، شماره یازدهم.
- ۳- سیاست‌های جهانی، پروس روست و هاروی استار. مترجم سیدامیر ایافت، ناشر سیمای جوان، ۱۳۷۱.
- ۴- «دروازه‌های کهن فرو می‌ریزند» مسعود خرسند، پیام امروز، شماره پنجم، فروردین ۱۳۷۴.
- ۵- قدرت یک جانبه اطلاع‌رسانی حاکمان، ادواردو گالنانو. ترجمه قاسم روبین، آدبانه ۱۰۹-۱۰۸، نوروز ۱۳۷۵.